

ЗМІСТ НАВЧАННЯ АРАБСЬКОЇ МОВИ ГІМНАЗИСТІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЇХ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Ахмад Олена,
*учитель-методист арабської мови, учитель арабської мови
Київської гімназії східних мов № 1, м. Київ, Україна*

Виховання відповідального громадянина-патріота України – носія загальнолюдських, морально-громадянських цінностей, громадянських компетентностей, який цінує та готовий відстоювати ідеали свободи, демократії, права людини – проблеми, над якими працює педагогічний колектив Київської гімназії східних мов № 1 в умовах дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів» (2012–2019).

Громадянознавчі знання (у т.ч. правова грамотність, яку науковці вважають складовою громадянської освіти¹) у закладі загальної середньої освіти є важливим чинником розвитку демократичної держави, громадянського суспільства. Ці знання пронизують увесь освітній простір гімназії, всю педагогічну систему іншомовної освіти, орієнтують на таке навчання, котре забезпечує процес розвитку громадянської компетентності особистості. Іноземна мова у цьому контексті є важливим засобом розвитку громадянської свідомості учнів в умовах євроінтеграції української держави, і спрямовується на громадянське виховання особистості, має органічно поєднуватися з потребою та вмінням діяти компетентно, системно. Навчання арабської мови як мови ООН, ЮНЕСКО у закладі загальної середньої освіти має бути спрямованим на розвиток громадянської компетентності особистості, її вміння жити в глобалізаційному світі.

У навчанні арабської мови виокремлюємо змістову лінію, яка сприяє забезпеченню формування й розвитку громадянської компетентності особистості² (с. 80-81), що є важливим й у контексті утвердження української національної ідеї³. Громадянська компетентність – процес формування

громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною, захищеною і т.ін. Громадянськість – багатоаспектне поняття, фундаментальна духовно-моральна якість, світоглядно-психологічна характеристика особистості, що має культурологічні засади^{4 (с. 4)}.

Досягнення цілей розвитку громадянської компетентності вимагає дотримання наукового підходу до організації цього процесу, тобто врахування об'єктивних закономірностей його перебігу, взаємодії системи чинників, що його детермінують (раціональність, об'єктивність, наукова картина світу). Тож навчання арабської мови учнів 10-11 класів – це комплексний засіб виховання юного громадянина на засадах особистісно-орієнтований підходу.

Моделюючи педагогічну систему навчання арабської мови, визначаємо цілі її функціонування, окреслюємо зміст навчання та форми і способи його організації – з урахуванням загально-дидактичних принципів послідовності, доступності, науковості, невичерпності та наочності, відповідного добору громадянознавчих текстів для досягнення запланованих цілей. Так, у підручнику з арабської мови для 10 класу за темою «Моя майбутня професія», учні, які засвоїли обов'язковий навчальний матеріал тематичного модуля, мають змогу працювати з матеріалами громадянознавчого змісту, поглиблювати громадянську компетентність особистості.

Усвідомлення працьовитості як високої моральної цінності є одним з найсуттєвіших свідчень активної громадянської позиції особистості, її суспільної значущості. Розвиток мотивації до праці, усвідомлення життєвої необхідності трудової активності, ініціативи, підприємництва, розуміння економічних законів і проблем суспільства та шляхів їх розв'язання, готовності до соціальної творчості як умови соціальної адаптації, конкурентоспроможності й самореалізації особистості в ринкових відносинах є важливою складовою змісту громадянського виховання. Вивчення теми захисту Вітчизни «Є така професія – Батьківщину захищати» розвиває в учнів національну свідомість, патріотичні почуття, формує морально-громадянські цінності особистості.

Уроки арабської мови – уроки формування культури міжетнічних стосунків. Учитель використовує інформацію з підручників, виданих у Сирії, Лівані, Лівії. Добираючи навчальні матеріали та адаптуючи їх, ми не порушуємо принципу автентичності, науковості та історизму. Як зазначив наш колега, ми вивчаємо життєві цінності сучасних арабів як феномен, що пронизує педагогічну систему розвитку загальнолюдських цінностей, полікультурну компетентність учнів⁵.

Під час вивчення теми «Традиції та звичаї арабів» у 10-му класі учні здобувають знання про традиції, звичаї та цінності арабів. Мовленнєва діяльність здійснюється у формі діалогу культур: учні в навчальних умовах оволодівають комунікативними нормами спілкування на автентичних іншомовних матеріалах через використання способів, прийомів і мовленнєві зразки, які властиві реальним ситуаціям мовленнєвої взаємодії.

Знання норм і традицій спілкування арабів дає змогу адекватно сприяти й розуміти одне одного, тобто, сприяти міжкультурній комунікації

українців та арабів. Уроки арабської мови насичуються країнознавчим матеріалом. Наближення процесу навчання до потреб комунікації можливе тільки за організації матеріалу не навколо «розмовних» тем і «граматичних явищ», а навколо мовних задач і функцій. Засвоївши матеріал для виконання однієї мовної задачі, учень володіє одним із вузлів загального механізму системи промови і може, не чекаючи наступної «порції», брати участь у спілкуванні, звісно, у рамках певної ситуації.

Формування громадянської компетентності учнів передбачає не тільки засвоєння правил, законів, фактів, а й використання їх у практичній діяльності. Тому в підручниках з арабської мови поряд із загальною інформацією пропонуються вправи, що стимулюють використання здобутих знань у мовленнєвій діяльності.

Серед форм і методів розвитку громадянської компетентності учнів у навчанні арабської мови пріоритетну роль відводимо методам активного навчання, що базуються на демократичному стилі взаємодії й спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, розвивають ініціативу та творчість.

Однією з найпродуктивніших педагогічних технологій громадянського становлення особистості є застосування проектної діяльності. Готуючи проекти до теми «Моя Батьківщина», учні досліджують окремі області України, складають характеристики, описи, презентації арабською. Результатом навчальної діяльності є проект «Єдина країна».

Іноземна мова набуває статусу соціально-економічного і політичного засобу порозуміння між народами у різноманітних сферах. Учені Інституту педагогіки НАПН України наголошують на розширенні функцій іноземних мов у сучасному суспільстві, зокрема на: формуванні в учнів готовності до соціальної взаємодії задля спільного розв'язання різноманітних проблем і досягнення взаєморозуміння, знаходженні компромісів, толерантному ставленні до народів, мова яких вивчається, прилученні до діалогу культур як важливого феномена мирного співіснування, взаємобагаченні, ознайомленні учнів з молодіжною субкультурою, яка потребує усвідомлення життєвих цінностей, опануванні прийомів самостійної роботи з мовою, творчому використанні іноземної мови для власного самовизначення, усвідомленні мовних розбіжностей з рідною мовою, формуванні в учнів індивідуального стилю навчання⁶. Основним інструментом такого навчання є мовне портфоліо як засіб самоконтролю власного рівня володіння іншомовною комунікативною компетентністю.

Набутий педагогічний досвід у Київській гімназії східних мов № 1 щодо формування громадянської компетентності, розвитку морально-громадянських цінностей учнів засобами арабської мови вказує на необхідність поєднання урочної і позаурочної діяльності. І це справді важливо, адже, як зазначають науковці, «принциповим є положення про те, що проблема ціннісно-сміслових орієнтацій особливої актуальності набуває у юнацькому віці, у роки становлення і формування особистісних установок на базові й індивідуальні цінності і норми, на інтерес до свого внутрішнього світу⁷ (с. 197)». Отже, переорієнтація іншомовної освіти, методичних підходів до навчання арабської мови – це переорієнтація на фундаментальні гуманіс-

тичні цінності, на послідовну демократизацію всього освітнього процесу, освітньої теорії загалом і громадянської освіти зокрема.

¹ Васьківська Г., Вдовенко Н., Гейко І., Іванюк І., Калиновська Л. та ін. Методичний посібник для вчителів з курсу «Основи громадянської освіти». Київ, Міністерство освіти і науки України, 2000. 226 с.

² Ахмад О. Зміст навчання арабської мови: проблеми, досягнення і перспективи розвитку громадянської компетентності гімназистів. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 80–89.

³ Ахмад О. Проектування змісту навчальних підручників арабської мови у контексті розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 61–66.

⁴ Концепція громадянської освіти. *Директор школи*. Київ : Шкільний світ. 2013. № 10. С. 14–27.

⁵ Саліх С. А. Життєві цінності сучасних арабів як феномен у педагогічній системі розвитку загальнолюдських цінностей, полікультурної компетентності учнів. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 119–123.

⁶ *Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч.-метод. посіб.* / [В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай, та ін.]. Київ : Педагогічна думка, 2013. 260 с.

⁷ *Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика : кол. монограф.* / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської]. Київ : Педагогічна думка, 2015. 288 с.